

ברכות כד

משה שווערד

1. מהר"ץ חיות מסכת ברכות דף כד עמוד א

לאגמורן הלכה למעשה הוא דעבד. נ"ב משום דאמרינן (ב"ב ק"ל ע"ב) לא תעביד עובדא עד דאמינא לכו הלכה למעשה ובלא זה אין למדין מן ההלכות שמא לא נאמרו למעשה ומפ"ז הראה לו כאן כי גם הוא נוהג כשמואל הלכה למעשה:

2. שו"ע אורח חיים - סימן ח

(א) יתעטף בציצית ויברך מעומד:

3. ספר מגן אברהם על או"ת סימן ת:

(ב) מעומד. פירוש הברכה והעטיפה שתיהן יהיו בעמידה וצ"ע דבי"ד ר"ס שכ"ח משמע דמותר לברך מיושב והוא משנה שלימה וי"ל דהפרשת חלה אינו מצוה כ"כ דאינו עושה אלא לתקן מאכלו דומיא דשחיטה

4. צ"ח על ברכות דף כד/א

ד"ה שוק, באשת איש (אסור) [ערוה], להסתכל וכן באשתו לק"ש. ולכאורה יפלא, אי להסתכל מאי איריא שוק אפי' באצבע קטנה נמי אסור וכדמקשה לעיל. ובשלמא לאשתו לק"ש אף דאמרינן לעיל טפח באשה ערוה, יש לומר דשוק אפילו פחות מטפח מקרי ערוה. אבל לענין להסתכל באשת איש, קשה מאי איריא שוק. ונראה דס"ל לרש"י דהא דאמר רב ששת דכל המסתכל באצבע קטנה וכו', היינו במסתכל ומתכוין כדי ליהנות ממנה, וכן משמע לשון הרמב"ם פרק כ"א מאיסורי ביאה הל' ב', שכתב והמסתכל באצבע קטנה של אשה ונתכוין ליהנות כאילו נסתכל במקום התורפה, עכ"ל. הרי שלא הקפיד אלא במתכוין להסתכל כדי ליהנות אבל באינו

מתכוין ליהנות ליכא איסור. וס"ל לרש"י דבמקום המגולה ואינו מתכוין ליהנות לא שייך לחלק בין טפח לפחות מטפח. ולכן לעיל דקאמר טפח באשה ערוה, אי מיירי לאסתכלי בה על כרחך מיירי במתכוין ליהנות, לכן הקשה שפיר מאי איריא טפח אפי' באצבע קטנה אסור, אבל שוק שנקרא ערוה אסור אפילו אינו מתכוין ליהנות. ורבינו הגדול בפרק כ"א מאיסורי ביאה לא הזכיר שוק, אבל הביא איסור שמיעת קול וראיית שער. ובהלכות ק"ש פ"ג הלכה ט"ז כתב, ואם היה טפח מגולה ממנה לא יקרא כנגדה, ולא הזכיר שם לא שוק ולא שער ולא קול, וכתב הכסף משנה מה שלא הזכיר רבינו קול ושער משום דסובר לא לענין ק"ש נאמרו אלא לענין איסור ערוה. ואני בער ולא אדע, מה יענה הרב כסף משנה בשוק שלא הזכירו רבינו לא בהלכות ק"ש ולא באיסורי ביאה שם, וכעת צ"ע:

5. ספר מגן אברהם על או"ת סימן קכח:

(לה) ולא יסתכלו בהם. היינו נמי משום שלא יסוחו דעתם וא"כ כ"ש שלא יסתכלו במקום אחר ועסי' רכ"ט דמשמע דלשון להסתכל משמע דוקא להסתכל הרבה אסור אבל ראייה בעלמא לא מיתסר. אך נוהגין שלא לראות כלל. ואפשר דעבדינן זכר למקדש דהתם אפי' ראייה בעלמא הוי אסורה משום כבוד השכינה ואם נסתכל הרבה במקדש עיניו כהות:

6. ספר מאירת עינים (על חו"מ - סימן קנד)

... דלשון הסתכל שייך לומר אהסתכלות בעלמא בלי כוונת ראות ומ"ש הנ"י ומור"ם אסור להסתכל בבית חבירו ל"ד בית קאמר אלא ה"ה לחצר חבירו דהא שם למדו מראייה בחצר חבירו וכו"ל...

7. ספר שפתי חכמים

התורה. פי' ערוה (רמ"א): אמר שמואל קול צלשה ערוה שנאמר כי קולך ערב וגו', וזכרושלמי דמס' טלה פ"ב להלכ' ח' הכי חית', אמר שמואל קול צלשה ערוה, מה טעם (ירמיי' ג') והיה מקול זנותה ותחנף הלארץ (מפרשים). והוא דקול צלשה ערוה, היינו צלשה שמזנתה, אבל דבורה לא מקרי ערוה ואפי' אסור ככין להטות מדבורה (עיי' ח"י אדם כלל ד')

8. ספר שפתי חכמים

שער צלשה ערוה. ואסור נדית כנגדה, ודוק: משנאיות, שיש בהם איסור תורה ליכך בניגוי, מדכתיב ופרע ראש האשה, מכלל שהיא תכוסה, אבל בתולות מוחך, ונככריות כיון שאינם מוחזרות לכסות שערך יש להסתפק אי דינם כבתולות (ח"י אדם ע"ס): ׳ך׳יך׳ חייך תלויים לך מנגד זה התורה

איסור הסתכלות באשה

א. חומרת האיסור. רבינו יונה (אגרת התשובה יט, כ, שערי תשובה ג, סב, מובא בב"י) כותב שהאיסור באשת איש הוא מדאורייתא, שנאמר "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", ובספרי דרשו שזהו זנות, שלא יסתכל בנשים לשם זנות, ובפנויה האיסור מדברי קבלה.

כעין זה כותב הסמ"ק (מצוה ל) ומחלק בין הסתכלות לשם זנות, האסורה מהפסוק "ולא תתורו", לבין הסתכלות שלא לשם זנות אלא לשם הנאה, האסורה מהפסוק "ונשמרת מכל דבר רע", כמבואר במסכת עבודה זרה (דף כ, א).

הרמב"ם (הל' איסורי ביאה) כותב על המסתכל בעריות שמכים אותו מכת מרדות, משמע שהאיסור רק מדרבנן, וכן כותב בעל ספר יראים (סי' רלג) שהאיסור מדרבנן והפסוק רק אסמכתא. על דברי הרמב"ם יש להקשות שבספר המצוות (ל"ח מז) הוא מונה בכלל המצוות את האיסור להסתכל על פי דרשת הספרי, ואם כן מדוע מכים אותו רק מכת מרדות. אכן גם בהלכות עבודה זרה (ב, ג) מזכיר הרמב"ם את האיסור היוצא מהפסוק "לא תתורו", ומפרט "אחרי לבבכם - זו מינות, ואחרי עיניכם - זו זנות", אך מדגיש שאף על פי שהאיסור גורם לטרוד את האדם מן העולם הבא - בכל זאת אין בו מלקות. בעל ספר עצי ארזים (סק"א) מסביר את שיטתו שאין לוקים על הלאו הזה מפני שזהו לאו שבכללות וגם לאו שאין בו מעשה, אולם הבית שמואל (אה"ע סק"ב) כותב בפירושו שלדעת הרמב"ם האיסור הינו רק מדרבנן.

הפני משה (סק"א) מחלק על פי דברי הסמ"ק שהרמב"ם מתכוון לומר שיש איסור מדרבנן כשאינו מסתכל לשם זנות, וגם הוא מסכים שיש איסור דאורייתא כשמתכוון לזנות, ועל כך הוא מדבר בספר המצוות.

ב. /איזו הסתכלות. בספר חסידים תנינא (לר"מ הכהן סי' צט) מובא שהרא"ש נשאל כיצד כל העולם נכשלים בעוון של הסתכלות בקשת שבענו, והשיב שהסתכלות היא רק כשמביט זמן ממושך, ולא כשמביט לרגע. על פי זה הוא כותב שגם האיסור להסתכל בנשים אינו אלא בראיה ממושכת, וכן כשמביט בכוונה. המחבר עצמו של הספר כותב שדברי הרא"ש דחוקים והמחמיר שלא להביט כלל תבוא עליו ברכה. החילוק הזה ברמת ההסתכלות מובא גם בבית יוסף (או"ח סי' רכט) בדין של הקשת בענן, ובמגן אברהם (או"ח סוף סי' רכה) לגבי הרואה בריות נאות שמברך גם כשרואה גוי, ואף על פי שיש איסור להסתכל בצלם של אדם רשע - היינו דוקא כשמתכוון בו ביותר.

בשיטה מקובצת למסכת כתובות (יז, א) מובאים הדברים בשם הרמ"ה לגבי הכלה, שאסור להסתכל בה אבל מותר להביט בראיה בעלמא לפי שעה.

בדברי מפרשים אחרים מצינו חילוק בין הסתכלות סתם לבין הסתכלות בשביל להנות. כך כותב המהרש"ל (ב"מ של שלמה כתובות פרק שני סי' ג) לגבי הדין של הסתכלות בכלה, וכך כותב הב"ח (או"ח סי' עה) לגבי האיסור שבסוגייתנו שיש איסור אפילו באצבע קטנה דוקא כשנהנה, ומפרש שלענין קריאת שמע יש איסור בטפח אפילו כשמתכל לפי תומו בלי כוונה.

הריטב"א (סוף קידושין, מובא בפתחי תשובה סק"ג) כותב שמותר למי שמכיר בעצמו ששולט ביצרו להסתכל באשה האסורה לו, וכמובן שהכוונה למי שהוא חסיד גדול, וכן כותב הסמ"ק (מצוה ל). לעומת זאת מספר החינוך (מצוה קפח) משמע שהאיסור חל בכל ענין, ורק במקום מצוה הקילו קצת.

10. שו"ע אורח חיים - סימן עה

(א) טפח מגולה באשה, במקום שדרכה לכסותו, אפ"ל היא אשתו, אסור לקרות ק"ש כנגדה: הגה - וי"א דוקא באשתו, אבל באשה אחרת אפילו פחות מטפח הוי ערוה הגהות מיימוני פ"ג. ונראה מדברי הרא"ש דטפח באשה ערוה, אפ"ל לאשה אחרת, רק שבעצמה יכולה לקרות אע"פ שהיא ערומה, כדלעיל סי' ע"ד:
(ב) שער של אשה שדרכה לכסותו, אסור לקרות כנגדו: הגה - אפ"ל אשתו, אבל בתולות שדרכן לילך פרועות הראש, מותר: הגה - וה"ה השערות של נשים, שרגילין לצאת מחוץ לצמתן (ב"י בשם הרשב"א) וכ"ש שער נכרית, אפ"ל דרכה לכסות: הגהות אלפסי החדשים:

11. ערוך השולחן אורח חיים סימן עה סעיף ז

ועתה בואו ונצווח על פרצות דורינו בעוונותינו הרבים שזה שנים רבות שנפרצו בנות ישראל בעון זה והולכות בגילוי הראש וכל מה שציעקו על זה הוא לא לעזר ולא להועיל ועתה פשתה המספחת שהנשואות הולכות בשערותן כמו הבתולות אוי לנו שעלתה בימינו כך מיהו עכ"פ לדינא נראה שמותר לנו להתפלל ולברך נגד ראשיהן המגולות כיון שעלתה רובן הולכות כך והיה במקומות המגולים בגופה וכמ"ש המרדכי בשם ראבי"ה בספ"ג וז"ל כל הדברים שהזכרנו לערוה דוקא בדבר שאין רגילות להגלות אבל בתולה הרגילה בגילוי שיער לא חיישינן דליכא הרהור עכ"ל וכיון שאצלינו גם הנשואות כן ממילא דליכא הרהור [והרי"ף והרמב"ם השמיטו לגמרי דין שיער וקול משום דס"ל דלאו לק"ש איתמר עב"י]:

12. משנה ברורה סימן עה

(י) שדרכה לכסותו - ואפילו אם אין דרכה לכסותו רק בשוק ולא בבית ובחצר מ"מ [יז] בכלל ערוה היא לכו"ע אפילו בבית ואסור שם לקרות נגדה [יח] אם נתגלה קצת מהן. **ודע עוד דאפילו אם דרך אשה זו וחברותיה באותו מקום לילך בגילוי הראש בשוק כדרך הפרוצות אסור וכמו לענין גילוי שוקה דאסור בכל גווני וכן"ל בסק"ב כיון שצריכות לכסות השערות מצד הדין [ויש בזה איסור תורה מדכתיב ופרע את ראש האשה מכלל שהיא מכוסה] וגם כל בנות ישראל המחזיקות בדת משה נזהרות מזה מימות אבותינו מעולם ועד עתה בכלל ערוה היא ואסור לקרות כנגדן ולא בא למעט רק בתולות שמותרות לילך בראש פרוע או כגון שער היוצא מחוץ לצמתן שזה תלוי במנהג המקומות שאם מנהג בנות ישראל בזה המקום ליהרר שלא לצאת אפילו מעט מן המעט חוץ לקישוריה ממילא בכלל ערוה היא ואסור לקרות כנגדן ואל"ל מותר דכיון שרגילין בהן ליכא הרהורא וכדלקמיה:**

13. ספר שפתי חכמים

דף כ"ד ע"ב גמר' המשמיע קולו בתפלתו ה"ז מקטני אמנה, י"ל
בדרך דרש סנה צפיע אר"ה וי"כ וכל "מאמינים" שסוף
"עונה" לחש "הפוחס" סער "לדופקי" בתפלתו, פ"י העפרטים סעי' סוף עונה
לחש, יכול כל אדם להודות ולשוב, ואין חזירו עמואל אללו יודע מעונותיו,
וזכה הוא פוחס סער לדופקי בתפלתו, ולפי"ז י"ל זה "המשמיע" קולו בתפלתו,
כאילו אין הקב"ה שומע תפלת לחש, ומשום הכי מנבזה הכנה כפרתו, ה"ז
"מקטני" אמנה, ר"ל כי אש"כ פעמים אדם אומך, אס חזירו ישעע וידתו, מוטב
לי שלא להטרוח, ועומד צמדה, וא"כ מקטין ומעטע הוא אמונת בני אדם
לשוב להקב"ה: בשלמ' מנהק ומנהק לא קשי'. פ"י לא קשי' ארבי

14. בית אלוקים למבי"ט שער התפילה פרק ו

כבר נתבאר בפ"ג כי גם שיעקר התפלה היא הכוונה עכ"ז אינה נשלמת אלא בדיבור. דההורר לאו כדיבור דמי (ברכות כ' ב), אבל צריך שתהיה בלחש, וכמו שלמדו (שם ל"א) מקראי דחנה דכתיב וקולה לא ישמע מכאן למתפלל שלא ישמיע קולו בתפלתו, והטעם להראות כי מלא הארץ כבודו, בפרט במקום המיוחד לתפלה כי הוא מוכן יותר, וכשהוא מרים קולו בתפלתו נראה כאילו אין הקב"ה שומע תפלתו בלחש, ושאיין קדושת השכינה שופעת בבית הכנסת יותר ממקום אחר, ולא די זה אלא שמראה שאין הקב"ה שומע קולו ממעונתו גם כי יהיה כבודו חונה בשמים, והוא אדם תועה מדרך השכל בזה בשני דברים. הא' שראוי להאמין אמונה שלימה כי שכינתו שופעת יותר במקום וזולת מקום כמו שכתבנו למעלה. והשנית כי גם בהיות האדם במקום שאינו מושפע כל כך מאתו ית', מצד היותו מקום טמא, עכ"ז ראוי שידע כי הוא ית' בוחן לבות וכליות בני אדם, כל שכן מה שיבטו בשפתים בלחש...

ויקשה לזה ממה שמצאנו בכמה מקומות ענין תפלה בלשון צעקה שהוא הרמת קול, כמו שמצאנו למשה (שמות ח') ויצעק משה אל ה' על דבר הצפרדעים וגו', (במדבר י"ב) ויצעק משה אל ה' לאמר א-ל נא רפא

נא לה, ובישראל (שמות י"ד) ויצעקו ב"י אל ה', (במדבר כ') ונצעק אל ה' וישמע קולנו, ובשופטים ד' פעמים ויצעקו בני ישראל אל ה', וכן שמואל (שמואל א' ט"ו) [ויצעק] (ויצעק) אל ה' כל הלילה, וכן בכמה מקומות בתלים, זעקתי אליך ה'. ונוכל לומר בתירוץ זה כי התפלות הסדורות בכל יום שלא בעת צרה, הוא שאין ראוי לאומרם בקול, כיון שהוא יכול לכיון בלחש, אבל התפלות שמתפללים בעת הצרה והצער, אי אפשר שיתפלל אותם האדם בנחת מצד צערו, ולכן הוא צועק בקול רם, להורות שהוא מכיר ומרגיש הצער שהוא בו, ואין מי שיצילהו כי אם הוא ית'. וכן היתה תפלת משה על דבר הצפרדעים, כי כשאמר לו פרעה העתירו אל ה' וגו' ואשלחה את העם וגו', מה שלא אמר עד עתה שישלחם, נראה לו היות יציאת ישראל ממצרים תלויה בהסרת הצפרדעים, ולכן צעק אל ה', וכן בהיותו מצטער על אחותו לא היה יכול להתאפק ולהתפלל בנחת ובלחש כי אם בצעקה א-ל נא רפא נא לה, וכן כל הצעקות שצעקו בני ישראל אל ה' היה בעת צרתם, שלא היו יכולין לכיון את דעתם כי אם בהרמת קול, וכן בתפלת עזרא ראו הצרה קרובה מיצר הרע של ע"א ובקשו רחמים שימסר בידם כמו שדרשו ביומא (דף ס"ט ב) ולכן צעקו בקול גדול, וכן כל זעקה וצעקה שבתהלים הוא בעת צרה, כי אין לב האדם פנוי לכיון בתפלה אם לא בקול רם במרירות נפשו, והרי הוא כמי שאינו יכול לכיון בלחש שמתפלל בקול רם בינו לבין עצמו, ולכן כתוב בד' שצריכין יהודות ויצעקו אל ה' בצר להם ממצוקותיהם יושיעם, כי גם שהם מרימין קול בצעקה, מצד שהוא בעת צרה הוא יתברך מושיעם, ואמר בצר להם ומצוקותיהם, כי כשהם צועקים אליו ית' כשהוא צר אותם, כלומר שמכירים שמאתו באה להם הצרה הזאת והם צועקים אליו, אז מן המצוקות שלהם שהם גרמו אותם באולתם, גם כן מושיע אותם, וזהו הנרצה באומרו ממצוקותיהם, ולא אמר ממצוקות יושיעם

15. מגן אברהם סימן קא

האר"י לא היה משמיע קולו אפילו בזמירות רק בשבת הרים קולו מעט [הכוונות]:

16. ערוך השולחן אורח חיים סימן קא סעיף ה

מה שהעולם אומרים סליחות ופיוטים בקול רם אין קפידא ודוקא בתפלת שמ"ע יש קפידא שהוא כעומד לפני המלך אבל שארי תפלות ותחנונים לית לן בה ואדרבא כדי לעורר הלבבות הוא טוב יותר כמ"ש הרמב"ן בנמוקי חומש סוף פ' בא וז"ל וכונת רוממות הקולות בתפלות וכו' כמ"ש רז"ל ויקראו אל אלקים בחזקה מכאן אתה למד שתפלה צריכה קול ע"ש וכ"ש שירות ותשבחות שאומרים בקול רם מפני השמחה דשפיר דמי ותהלים י"ל ג"כ בקול וכמו בשלהי מגילה [ל"ב]. כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר וכו' ע"ש:

17. שו"ע אורח חיים - סימן קא

(ב) לא יתפלל בלבו לבד, אלא מחתך הדברים בשפתיו ומשמיע לאזניו בלחש, ולא ישמיע קולו; ואם אינו יכול לכיון בלחש, מותר להגביה קולו; וה"מ בינו לבין עצמו, אבל בצבור, אסור, דאתי למטרד צבורא: הגה - ואם משמיע קולו בביתו כשמתפלל, כדי שילמדו ממנו בני ביתו, מותר (טור):
(ג) י"א שבראש השנה וי"כ מותר להשמיע קולם בתפלה, אפילו בצבור: הגה - וכן נוהגין, ומ"מ יזהרו שלא להגביה קולם יותר מדאי (דרשות מהרי"ו):

18. משנה ברורה סימן קא

(ו) ולא ישמיע - דכתיב בתפילת חנה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע וכל המשמיע קולו בתפלתו ה"ז מקטני אמנה כאלו אין מאמין שהקב"ה שומע תפלת לחש וכל המגביה קולו בתפלתו ה"ז מנביאי השקר שהיה דרכן לצעוק בקול לע"ז שלהן ועיין בברכי יוסף ובה"א דלכתחילה צריך להתפלל בלחש כ"כ שאף חבירו העומד בסמוך לו לא יהיה יוכל לשמוע ומ"מ אם א"א לו לכיון בענין זה יש לו לעשות בענין שיכול לכיון אך שיזהר שלא יטריד לאחרים וכדלקמיה:

(ז) קולו - ואפילו בפסוקי דזמרה טוב שלא להרים קול כי הקב"ה שומע בלחש לא כאותם המגביהים קולם יותר מדאי ומיהו בשבת שנוהגים שאחד אומר פסוקי דזמרה בקול רם שפיר דמי [פמ"ג]:

(י) בצבור אסור - אפילו להשמיע קולו במקצת וכ"ש להגביה קולו:

19. ביאור הלכה סימן קא

דאתי למיטרד ציבורא - אלא אם אינו יכול לכיון בלחש ילך ויתפלל בביתו בקול [פרישה] וההיא דס"א ע"כ מיירי שגם בביתו ובקול אינו יכול לכיון מרוב טרדותיו. ומ"מ האידינא אין לנו להורות היתר זה להתפלל בתיבד ולעורר הכונה שילמדו ממנו אחרים אם לא גדול הדור ומפורסם שכל מעשיו לש"ש כ"כ הפמ"ג:

20. הערות הגר"ש אלישיב מסכת ברכות דף כד עמוד ב

... נמצאו למדים לפי"ז, שמי שאינו יכול לכוין בתפילתו בלחש עדיף שיתפלל בביתו ביחידות, ואי"ז רק במי שלא יוכל לכוין באבות, אלא אף במי שאינו יכול לכוין בחלק מהתפילה בלבד צריך להתפלל ביחידות

21. משנה ברורה סימן קא

(יא) אפילו בצבור - לעורר הכונה ולמיטרד ציבורא לא היישין כיון שסידורים ומחזורים בידם ועיין במג"א דמסיק דיותר טוב להתפלל בלחש אם יכול לכוין וכ"כ הרבה אחרונים:
(יב) יותר מדאי - [ט] דה"ז מנביאי הבעל שנאמר בהם ויקראו בקול גדול א"נ [י] דעי"ז בודאי יבלבל אחד מהן את חבריו ומ"מ נראה [יא] דהחזנים שמגביהים קולם כדי לעורר הכונה ולהשמיע שפיר הדברים שפיר עבדי דעיקר תפלת ש"ץ נתקנה דוקא בקול

22. הלכה ברורה

במקביל אמרו לקמן (דף לא, א) שיש ללמוד מתפילתה של חנה שרק שפתיה נעות, וכותב הרשב"א בחידושו לקמן שמסתבר שרשאי להשמיע לאונו שלו וזו אף מצוה לכתחילה, אולם מביא שבתוספתא (ג, ט) למדו מתפילתה של חנה שאף לא ישמיע לאונו. כדעה זו מובא גם בבית יוסף סימן קמא בשם הוורר, וגם הגר"א (סק"ד) מביא מובא מקור כזה מתנא דבי אליהו, אך הוא עצמו מעלה את האפשרות שנפלה שם טעות סופר.

נושא זה נדון גם בשערי תשובה (סק"ג), ומובאים שם עוד פרקי זוהר מהם ניתן להבין שצריך להקפיד שאף חבריו שלידו לא ישמעו, ואולי אף הוא עצמו. הוא מביא דברים בשם מהר"ם די לונזאנו שאם הוא עצמו שומע - אינו נענש, אך אם השמיע גם לוולתו - נענש, ומוסיף שבשם האריז"ל כתבו שלא ישמיע לאונו, ומי יבוא אחרי המלך.

הפרי חדש פוסק כפי שעולה מהתוספתא והוורר, שלכתחילה עדיף שלא ישמיע אף לאונו, מפני שכך כותב המחבר בבדק הבית שראוי לחוש לדברי הוורר, וכן פוסק הבן איש חי (פרשת משפטים א). עם זאת כותב החיד"א במחזיק ברכה (סי' קמא) שאין זה אלא למיישרים אורחותם, ולהמון די בכך שלא ישמיעו לאחרים.

הרמב"ם כותב שמשמיע לאונו בלחש, וכך גם כותב המחבר בשלחן ערוך, שלא כדבריו בבדק הבית.

כיוצא בדבר מצינו בסימן קמא, ב בקשר להלכה שלא יקראו שנים בתורה, שמכל מקום יקרא העולה עם הש"ץ, אלא שצריך לקרוא בנחת שלא ישמיע לאונו. הצורך לקרוא הוא כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה, ובכל זאת נראה שהקריאה נחשבת גם כשלא משמיע לאונו. אבל הרמ"א מוסיף שאפילו אם משמיע לאונו אינו פוגם, שאין הקריאה עדיפה מתפילה, דהיינו ההלכה שלפנינו שמשמיע לאונו ואינו נחשב כמי שמפריע לתפילת הציבור.

הט"ז כותב למעשה שאף אם יכול לכוון בלחש, אלא שאינו יכול לכוון כל כך - מותר לו להשמיע את קולו, אבל הפרי מגדים כותב שאין לנו בזמן הזה להורות היתר להתפלל בקול רם בשביל שום מטרה אלא אם כן ידוע שהמתפלל מפורסם שכל מעשיו לשם שמים.

ג. באלו תפילות. בפשטות מדובר על תפילת עמידה, היא תפילת שמונה עשרה, אולם המגן אברהם (סק"ג) מביא שהאריז"ל לא היה משמיע את קולו אפילו בזמירות, ובשערי תשובה (סק"ז) מובא בשם בעל מחזיק ברכה שמתפילתה של חנה למדנו לאסור את השמעת הקול בכל התפילות, גם בתפילות יחיד שמתפלל לצרכיו. לעומת זאת כותב בעל כף החיים (סק"ב) שכל האמור כאן נוגע רק לתפילת שמונה עשרה, אבל בתפילות אחרות כמו פיוטים וכיוצא בהם נוהגים להגביה את הקול ולצעוק בקול רם. הוא מביא ראיה לכך מדברי הרמב"ן בפירושו לתורה (סוף פרשת בא) שכותב שתפילה צריכה קול, ועל כך נאמר "ויקראו אל אלהים בחזקה". גם בעל ערוך השלחן (סעיף ח) מסכים לדעה זו ומוסיף שבודאי כך יש לנוהג בשירות ותשבחות שאומרים בקול רם מפני השמחה, וכן באמירת פרקי תהלים, כמו שאמרו במסכת מגילה (לב, א): "כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה - עליו הכתוב אומר: 'וגם אני נתתי להם חקים לא טובים' וגו'".

23. דרשו משנה ברורה – ביאורים ומוספים

ומשניב ס"ק י'
אפלו להשמיץ קולו במקצת, וכל-שפן להגביה קולו²¹.
(21) ואם חבירו העומד בסמוך אליו שמע ממנו את סיוע הברכה, הסתפק בהגהות חכמת שלמה (סי' קכד ס"ד) אם יענה אמן על ברכתו, ודעת הגר"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ח ס"ב) וארחות הלכה הע' 117) שלא יענה אמן, כיון שנתקן לאומרה בלחש והלה עשה שלא כדין כשאמרה בקול, וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' טו אות א). מאידך, בספר משמרת שלום (פרלוב, ח"א סי' יא ס"ב) כתב שעדיף שילך משם, אך אם שומע יענה אמן, וכן הורה הגר"ג קרליץ (חוט שני פסח עמ' שח) שיכול לענות אמן. ובשו"ת בצל החכמה (ח"ה סי' קסד) הביא את דעות הפוסקים בזה, והוסיף שכל זה דוקא ביחיד המתפלל בציבור, אבל אם מתפלל ביחידות וחבירו שומע אותו, חייב לענות אמן, כיון שאם רוצה להרים את קולו כדי לכוון מותר לו. והמטה אפרים (סי' תקפב באלף המנן ס"ק מג) כתב שבראש השנה ויום כיפור אם מוכרח לעמוד ליד מתפלל שמגביה את קולו בתפילה, יענה אמן, כיון שיש פוסקים הסוברים שבימים אלו מותר להגביה את קולו.

24. מהר"ץ חיות מסכת ברכות דף כד עמוד ב

שם העולה מבבל לא"י עובר בעשה. נ"ב הנה מוני המצות השמיטו עשה זאת ועי' רמב"ן בתוספותיו לספר המצות מ"ע ד' דחשב במנין המצות לרשת את הארץ והרב בעל מגלת אסתר דחה דברי הרמב"ן דאם מצוה זו נוהגת לדורות שוב איך אמר ירמיה בבלה יובאו והרי אין נביא רשאי לחדש דבר ע"ש ואני אומר ולטעמך גם לשיטתו לא יתכן דאפילו אם מ"ע דירושת הארץ איננה לדורות מ"מ אין נביא רשאי לחדש דבר אלא ודאי דאמירת ירמיה איננה רק תקנה כשאר תקנות נביאים שאינם בכלל מצות כמו שמצינו (ב"ב ס' ע"ב) שקבלו עליהם הרבה גזירות זכר לחורבן ע"ש:

25. ספר מגדים חדשים

וראיתי להמהרש"א בתענית שס ד"ה ולא
הרהרתי, שכתב שאסור לעמוד
במצואות המטונפות לפי שאי אפשר לעמוד בלא
הרהור חורה, אבל הלוח שרי דאפשר להלוח בלא
הרהור ע"ש. ולפי דבריו אף במהלך אסור להרהר
בד"ת. ותמוה, דהרי הא דמשני כאן במהלך קאי
אמה שאמר רב הונא היה מהלך במצואות
המטונפות מניח ידו על פיו וקורא ק"ש, הרי
דבמהלך שרי לקרות ק"ש, ועל כרחך הטעם כמו
שכתבנו דבמהלך אינו קרוי מחנה שלו. | שו"ר
בגליוני הש"ס להגר"ע ז"ל כאן שעמד בזה על
דברי המהרש"א ע"ש.

כאן בעומד כאן במהלך. הטעם דבמהלך שרי,
נראה משום דאיסור הרהור ד"ת במצואות
המטונפות הוא משום והיה מחניך קדוש, כדאמר
להלן (כה א) וצבבת (קג א), וכשהוא עומד נקרא
הד' אמות שמסביבו מחנה שלו, משא"כ כשהוא
מהלך מקום הלוחו אין נקרא מחנה שלו. וכ"כ
בספר שלמה משנתו כאן, וצגזורת ארי עמ"ס
תענית (כ' 3) ד"ה ולא הרהרתי ע"ש.

26. תלמוד ירושלמי מסכת ברכות דף כו:

מהו להרהר בבית הכסא חזקיה אמר מותר ר' יסא אמר אסור א"ר זעירא כל סבר קשי דהוה לי תמן סבירתיה

27. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ברכות דף כד עמוד ב

"עליו הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים". קרא זה נאמר על מי שלא פסק ועל הקורא בלא נעימה הוא מכיון שאדם עושה מעשה מצוה שתוצאתו היא ביזוי המצוה השיב "חוקים לא טובים" כיון שאף שמקיים החוקים אך תוצאתם "חוקים לא טובים", וכן במה שדריש ר' אסי מקרא "דמושכי העוון בחבלי שוא" ביאורו הוא על דרך זה שבחינם ממשיך עליו עבירות בשעה שעושה מצוה, (ועי' רש"י סנהדרין צט: ד"ה בחבלי).